

På skansen for kreftpasientene

VI INTERVJUER

KARI RONGE

Email: kari.ronge@legeforeningen.no
Tidsskriftet

Professor Stener Kvinnsland ønsket ikke å avslutte karrieren på akademiets øverste post. Fra høsten 2002 blir han generalsekretær i Den Norske Kreftforening – en folkebevegelse med røtter i askeavkok, urter og giverglede.

Et interessant fenomen, men hvordan henger det sammen?

Høsten 2002 blir Stener Kvinnsland generalsekretær i Kreftforeningen som har 200 000 medlemmer.

Foto K. Ronge

Så langt er sirkelen sluttet for mannen som påstår han har vært lite opptatt av titler. Blanke våpen på åpen mark! lyder parolen hans. – Men for å påvirke, må man like å konkurrere. Da kommer man selvsagt ikke forbi posisjoner, humrer haugesunderen Stener Kvinnsland.

– Å være professor er nesten i himmelen, vet du! Jeg har vært medlem av tre medisinske fakultetsadministrasjoner og fått med meg alt. Det har vært en voldsom arbeidsbyrde. Samtidig har jeg trodd sterkt på å kombinere en akademisk stilling med ledelse, å få klinisk virksomhet inn i en vitenskapelig holdning. Jeg har vært leder i 15 år. Jeg har tråkket sykehuskorridorer, vært i privat næringsliv og offentlig helsevesen. Ofte har jeg spurt meg

selv: Er det mulig å gjøre noe like forstandig et annet sted? Etter hvert har jeg fått mer og mer sansen for frivillige organisasjoner, også internasjonalt. Der opplever jeg mye mindre treghet i systemet til virkelig å få gjort noe.

Uten moralske anfektelser

Så langt begrunnelsen for at legen med brystkreft som spesialområde, mannen som har publisert mer enn 140 vitenskapelige arbeider, fra september fikk jobbadresse i Kreftforeningens lokaler på Majorstua i Oslo.

– Du hoppet av en periode på 1990-tallet, jobbet halvannet år i Italia for legemiddelindustrien, men kom fort tilbake. Hvorfor?

– Det var fint det første trekvart året. Så skjedde det en sammenslåing som jeg opplevde som irrasjonell. Jeg har ingen moralske anfektelser overfor økonomiske drivkrefter, de er en del av spillet. Det var heller måten alt skjedde på som ikke var så grei. Den andre grunnen var at professor Herman Høst skulle gå av for aldersgrensen. Jeg hadde vært vikar for ham ved Radiumhospitalet i 1994 og søkte stillingen. Mens jeg var i Milano, kom tilbudet. Jeg takket ja, selv om min kone, fire voksne barn og et barnebarn ofte var på besøk og stortrivdes i Italia.

Stener Kvinnsland skifter hatt i Den Norske Kreftforening når han tiltrer som generalsekretær høsten 2002. Når han takker av som styreleder i desember i år, har han hatt sitt daglige virke i organisasjonen

i flere måneder. Riktignok bedyrer han at han denne høsten er en stille figur i gangene. Nåværende stilling som spesialrådgiver skal tydeliggjøre nyheten om rollebyttet fra en politisk til en administrativ stilling, som ble offentliggjort i sommer.

– Det ligger nærmere mitt hjerte at jeg skifter oppgaver. Da må jeg forholde meg til en ny styreleder, slik jeg har forventet at dagens generalsekretær Lilly Christensen skulle gjøre. Det som imidlertid blir spesielt, er at Kreftforeningen får en daglig leder med profesjonsbakgrunn, mens dette kravet tidligere har vært stilt til styrelederen. Hvem sier og gjør hva, dersom begge skal være fagpersoner? Slikt må man være nøye på, så organisasjonen snakker med én stemme utad. Det er representantskapets oppgave å finne ut av dette. Men jeg tror det blir en mer krevende øvelse hvis begge verv skal besettes av leger.

Motstand fra ulike kulturer

Norsk Forening til Kreftens bekjempelse ble etablert i 1938 og Landsforeningen mot Kreft ti år senere. I 1988 ble de to kulturer slått sammen.

– Hvordan har prosessen forløpt?

– Forut for sammenslåingen var det til tider en unødig ordveksling mellom leirene. Det var verken særlig hensiktsmessig eller kostnadseffektivt å opptre hver for seg. Det har tatt noe tid å bli samlet, men noe annet kunne vi ikke forvente.

I kjølvannet av TV-innsamlingen i 1997 ble det en heftig debatt om alternativ medisin. Kvinnsland måtte selv tåle en del kritikk, blant annet anklager om å henge fast i skolemedisinens gamle tankegods.

– Ja, det ble litt styr, smiler Stener Kvinnsland. – Men i ettertid er jeg glad for det hele. Jeg blir nok oppfattet som en tradisjonell person, trolig stemmer karakteristikken godt. Likevel har møter med mange kreftsyke lært meg hvor viktig det er å være aktiv i egen utvikling, å ta del i eget liv. Å befinne seg i en alvorlig situasjon gir næring til å forsøke forskjellige ting, noe jeg har full forståelse for. Like fullt: Det etiske problemet hviler ikke på pasientene, men hos dem som mener de har noe å tilby. Jeg overprøver ikke deres gode vilje og mening, men stiller spørsmål knyttet til metodeproblemet. Medisinen lever på forutsigbarhet, en prosentuell forventning til den kompliserte menneskekroppen, en

sannsynlighetsvurdering tuftet på erfaringsgrunnlag. Jeg pleier å si at hvis det hjelper å spise gråstein, ja, så gjør vi det. Det som er mest «sant» i denne sammenheng, er at pasientperspektivet noen ganger er altfor lavt hos leger, Legeforeningen inkludert.

– Jeg har altså ikke skiftet skanse og er fremdeles forutinntatt på dem som sier de har noe som virker, uten at de kan dokumentere det, presiserer Kvinnsland som gir ros til Aarbakke-utvalget (1): – Et utrolig kompromisskriv. Hvordan Jarle Aarbakke fikk det til, er meg en gåte.

Mer mellom himmel og jord

Det synlige resultatet for Kreftforeningen er et rådgivende utvalg i komplementær medisin. Noe over 1 million kroner er hittil avsatt til forskning innen dette feltet.

– Utvalget har bidratt til større åpenhet, og er organisert som et demokratisk organ. Vi tok kontakt med ca. 25 behandlere, som representerer hver sine retninger. At det innholdsmessige er variabelt, erkjennes i begge leirer. Likevel er det en god situasjon å være i når døren er såpass høy.

– Men du heller stadig til det som kan måles og veies for å bli tatt inn i varmen?

– Jeg heller til resultatmål! Da må vi aldri vike for gjensidige krav til metode, gjentar Kvinnsland og blir mykere i kantene. – Menneskelig lidelse er drivkraften i alt mitt arbeid. Det er dypt menneskelig å få tak i noe som oppleves meningsfullt når nøden er stor. Det betyr ikke at jeg har endret ståsted selv om jeg åpent sier at det er mye uklart mellom himmel og jord.

Smører trege hjul

I 1999 hadde Kreftforeningen i overkant av 290 millioner kroner i brutto omsetning. Organisasjonen mottar ingen statlig støtte, alt er basert på gaver og bidrag. 300 personer står på lønningslisten, nær 130 millioner kroner gikk til forskning, drift av 19 omsorgssentere, informasjon og forebyggende virksomhet.

– Å redusere kreftdødelighet og å gjøre

livet mer levelig for dem som må leve med sin kreft, er overordnede oppgaver, siterer Stener Kvinnsland fra formålsparagrafen.

– Særlig det siste har vært en av mine kjepphester. Vi skal være et supplement, vi skal smøre hjul som ellers går tregt.

Det glimter til i temperamentsfulle øyne: – Jeg skulle ønske Legeforeningen kunne vie denne formidable omsorgsvirksomheten mer oppmerksomhet! Kreftforeningen har jo funnet en smart, indirekte vei som har gitt organisatoriske gevinster. Dette er ikke å gå i den offentlige virksomhetens sko, men å være pådrivere for å gjøre arbeidet enklere. Ta kommunale planer for alvorlig syke og døende som eksempel. Kreftplanen er klar i talen på at slike skal etableres i alle landets kommuner (2). Likevel har ikke Sosial- og helsedepartementet fulgt opp stortingsvedtaket.

Pasientens forsvarer

– Det frivillige kreftarbeidet kan se tilbake på 60 års virksomhet. Hvordan vil du forklare at tredje sektor fortsatt holder stand i en kultur der den offentlige velferden taper terreng?

– Først og fremst at det frivillige arbeidet har mindre bindinger. Som en nonprofit organisasjon er det lettere å se på Kreftforeningen som pasientenes forsvarer, og virkelig tro på at det er sant. I et kulturelt perspektiv er solidaritetsarbeidet langt fra dødt. Almissetenkningen er på vei ut, men det å dra i fellesskap har en egenverdi for dem som er med. Derfor er det en oppriktighet i dette fra givernes side.

– Slike utsagn høres noe defensive ut?

– Kreftforeningen lever av legitimitet, at vi leverer noe tilbake til det kreftsyke samfunnet og

ikke til den enkelte giver. Men samtidig må vi være et uromoment, en nålespiss som bedriver punktangrep når det er nødvendig. I så måte vet jeg at den nye jobben vil gi meg langt større frihet enn jeg hittil har vært vant til.

Hensikten helliger midlet

- Kreftforeningen har fått kritikk for å håve inn nær 60 millioner kroner årlig på spilleautomater. Hvordan forsvarer du denne virksomheten?
- Det juridiske er helt i orden, parerer Stener Kvinnsland. – Vi lever i et samfunn som er opptatt av spill. Se bare på statens iver etter å få inntekter på denne måten. Likedan er det med Røde Kors og Redningsselskapet.
- Men rettferdiggjør det at Kreftforeningen fortsetter?
- Den etiske konflikten er der åpenbart og blir løpende debattert i våre organer, medgir den påtroppende generalsekretæren. – Men hittil har vi følt, trodd og ment at vårt formål er så skikkelig at denne store inntektskilden kan bestå. Det er for øvrig et dilemma at staten administrerer spill til gode formål, som kultur og idrett. Det ville ikke vært det minste unaturlig om statens spill også kunne komme de humanitære organisasjonene til gode.
- Og da ville Kreftforeningen oppgi spilleautomater som inntektskilde?
- Ja, men det er ønsketenkning. Jeg vil nødig provosere til ny debatt, men ser at virksomheten har et økende kommersielt preg fordi partneren er kommersiell. Kreftforeningen har nesten 200 000 personlige medlemmer, ingen har hatt innsigelser eller meldt seg ut på grunn av dette. Heldigvis har vi mange vaktbikkjer!
- Så du vil ikke stå på slagmarken alene med dine blanke våpen?
- Nei, langt derifra. Vi er mange som brenner for kreftarbeidet. Min egen utvikling har vært klar: Jo mer innsikt jeg har fått, desto mer har jeg vært opptatt av de overordnede problemstillingene. Det offentlige problem er dimensjonering og å forholde seg til proporsjonene. Screening og forebyggende arbeid versus ernæring og tobakk koster store summer. I så måte er 300 millioner kroner fra Kreftforeningen et komma i Finansdepartementet.
- Også Legeforeningen har en vei å gå her. Å sørge for relevant kompetanse betyr å ha spesialiteter, men innholdet i disse må ta utgangspunkt i medisinske, funksjonelle behov. Det er viktigere enn å konservere spesialitetene. Hvis Legeforeningen forblir i sin tradisjonelle spesialitetstenkning istedenfor sin medisinske funksjon, vil den miste autoriteten på sikt.
- Vel, jeg vet det er en sterk uttalelse, men så var det dette med blanke våpen på åpen mark...

Fakta

- – Stener Kvinnsland, født 28. mai 1948
- – Cand.med. Bergen 1973, dr.med. Bergen 1980, spesialist onkologi 1986, professor dr.med. Trondheim 1986
- – Avdelingsoverlege ved kreftavdelingen, Regionsykehuset i Trondheim 1987–91, professor ved Universitetet i Trondheim samme periode
- – Overlege/avdelingsoverlege ved Det Norske Radiumhospital, avdeling for medisinsk onkologi 1992–2000
- – Clinical Research Director i Pharmacia, Italia 1995–96
- – Professor II, Universitetet i Oslo, 1996–2000

- – Styreleder i Den Norske Kreftforening 1992–2000
- – Generalsekretær i den internasjonale kreftunion UICC fra september 2000
- –Tiltrer stillingen som Kreftforeningens generalsekretær høsten 2002

LITTERATUR:

1. Norges offentlige utredninger. Alternativ medisin. NOU 1998: 21. Oslo: Statens forvaltningstjeneste, Seksjon statens trykning, 1998.
2. Norges offentlige utredninger. Omsorg og kunnskap! Norsk kreftplan. NOU 1997: 20. Oslo: Statens forvaltningstjeneste, Seksjon statens trykning, 1997.

Publisert: 20. november 2000. Tidsskr Nor Legeforen. DOI:

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2020. Lastet ned fra tidsskriftet.no